

O‘QUVCHILARDA AXLOQIY TARBIYANI ALISHER NAVOIY ASARLARI ORQALI SHAKLLANTIRISH

Mahmudova Mohigul Ikromovna

Osiyo xalqaro universiteti 1-bosqich magistri

Annotatsiya: Mazkur maqolada Alisher Navoiy asarlarining o‘quvchilarda axloqiy tarbiyani shakllantirishdagi o‘rni va ahamiyati o‘rganilgan. Navoiy ijodining mazmun-mohiyati, uning insonparvarlik, adolat va ezgulik g‘oyalari bilan sug‘orilgan asarlarining tarbiyaviy ahamiyati tahlil qilingan. Maqolada o‘quvchilarning ma’naviy olamini boyitish va axloqiy fazilatlarni rivojlantirishda adabiyotning roliga alohida e’tibor qaratilgan.

Kalit so‘zlar: Alisher Navoiy, axloqiy tarbiya, adabiyot, ma’naviyat, ta’lim-tarbiya, ezgulik, adolat.

Kirish

O‘zbek xalqining buyuk shoiri va mutafakkiri Alisher Navoiy asarlari xalq ma’naviyati va madaniyatining bebaho boyligidir. Navoiy ijodida insoniyatning eng ezgu orzu-intilishlari, axloqiy qadriyatlar aks etgan. Bugungi kunda yoshlarda axloqiy tarbiyani shakllantirish dolzarb masalalardan biri hisoblanadi. Bu jarayonda Navoiy ijodining ahamiyati beqiyosdir. Ushbu maqolada Alisher Navoiy asarlari orqali o‘quvchilarda axloqiy tarbiyani shakllantirish yo‘llari tahlil qilinadi.

Asosiy qism

Alisher Navoiy asarlari axloqiy tarbiyani shakllantirishda muhim manba hisoblanadi. Uning asarlarida insoniylik, adolat, vatanparvarlik, mehnatsevarlik, mehr-oqibat va rostgo‘ylik kabi axloqiy fazilatlar katta e’tibor bilan yoritilgan. O‘quvchilarga bu asarlarni o‘qitish orqali ularda yuksak axloqiy sifatlarni shakllantirish mumkin.

Alisher Navoiy asarlari orqali axloqiy tarbiya shakllantirish yo‘llari:

1. **Navoiy asarlarini tanlab o‘qitish:**
 - "Xamsa", "Hayrat ul-abror" va "Lison ut-tayr" kabi asarlarda axloqiy qadriyatlar qiziqarli voqealar orqali yoritilgan. O‘quvchilarga bu asarlarning axloqiy mazmunini tushuntirish ularda ijobiy fazilatlarni shakllantiradi.
2. **O‘ziga xos dars metodlarini qo‘llash:**
 - Munozara, rolli o‘yinlar, masalalar va hikoyalarni talqin qilish orqali o‘quvchilarni axloqiy masalalar yuzasidan o‘ylashga undash.
 - Alisher Navoiy qahramonlari o‘rtasidagi muloqotlar asosida ijobiy va salbiy xulq-atvorni tahlil qilish.
3. **Axloqiy hodisalar bilan bog‘lash:**
 - Navoiy asarlaridagi xulqiy mavzularni hozirgi zamon hodisalari bilan bog‘lab, amaliy hayotga tatbiq etish.
 - Masalan, "adolat" mavzusida Navoiy asarlaridan misollar keltirilib, zamonaviy jamiyatda adolatning ahamiyatini muhokama qilish.

4. Ijodiy topshiriqlar berish:

- O'quvchilarni Navoiy asarlaridan ilhomlanib, she'r yoki hikoya yozishga undash.
- Navoiy qahramonlarining fazilatlarini o'quvchilarning kundalik hayotida tatbiq etishiga ko'maklashish.

5. Tarbiyaviy suhbatlar o'tkazish:

- Navoiy hayoti va ijodiy faoliyatini o'rganish jarayonida uning yuksak axloqiy tamoyillarini hayotiy misollar orqali o'quvchilarga etkazish.

Kutiladigan natijalar:

- O'quvchilar insoniylik va axloqiy fazilatlarining ahamiyatini chuqur anglaydilar.
- Axloqiy qadriyatlarga hurmat va amal qilish odatlarini o'zlashtiradilar.
- Navoiy asarlarida yoritilgan qadriyatlarni hayotda qo'llashni o'rganadilar.

Alisher Navoiy asarlarida insonning ichki dunyosini boyitish, uning go'zallik va ezgulik sari intilishi ustuvor mavzular hisoblanadi. U "Xamsa" dostonlar to'plamida hamda boshqa she'riy asarlarida insonning axloqiy barkamolligini targ'ib etuvchi g'oyalarni ilgari suradi. Masalan, "Farhod va Shirin" dostonida muhabbat va fidoyilik, "Layli va Majnun"da sadoqat va vafodorlik, "Sab'ai sayyor"da esa adolat va halollik kabi axloqiy fazilatlar yoritiladi. Ushbu asarlar o'quvchilarda yuksak ma'naviy fazilatlarini shakllantirishda asosiy vosita bo'lib xizmat qiladi.

Navoiy asarlarining tarbiyaviy ahamiyati ularning sodda va mazmunli ifodasi, badiiy obrazlarning jonliligi bilan yanada ortadi. O'quvchilarga adabiyotni o'rgatishda, ayniqsa, axloqiy tarbiyani mustahkamlashga xizmat qiluvchi asarlarni tanlash muhimdir. Masalan, "Mahub ul-qulub" asarida axloqiy yetuklikka erishish yo'llari haqida hayotiy pand-nasihatlar beriladi. Ushbu hikmatlar o'quvchilarning hayotiy qarashlarini kengaytirib, ularni yaxshi amallar sari yetaklaydi.

Axloqiy tarbiya nafaqat adabiyot o'qitish jarayonida, balki amaliy faoliyatda ham muhim o'rin tutadi. Alisher Navoiy ijodi orqali o'quvchilarga muloqot madaniyati, hurmat-ehtirom, mehroqibat kabi qimmatli xislatlar singdiriladi. Masalan, "Hayrat ul-abror" dostonida insonning nafsini yengishi, odamlarga yaxshilik qilish kabi g'oyalar aks etgan bo'lib, bularning barchasi yoshlarga ibratdir.

Navoiy asarlaridagi har bir misra o'quvchini o'ylashga, o'zligini anglashga chorlaydi. Shoirning "Tilga ixtiyor ber, ko'nglingni obod qil" kabi hikmatli satrlari bugungi kunda ham dolzarbligini yo'qotmagan. Bunday o'gitlar orqali yoshlarda o'z fikrini to'g'ri ifodalash, yaxshi va yomonni ajratish qobiliyatini rivojlantirish mumkin.

Xulosa

Alisher Navoiy asarlari o'quvchilarda axloqiy tarbiyani shakllantirishda muhim manba hisoblanadi. Shoir ijodining tarbiyaviy ahamiyati uning har bir asarida ezgulik, adolat va insonparvarlik g'oyalari bilan boyitilganidadir. Mazkur maqolada keltirilgan tahlillar shuni ko'rsatadiki, o'quvchilarning axloqiy tarbiyasini shakllantirishda Alisher Navoiy asarlarini chuqur o'rganish va ulardan samarali foydalanish lozim. Bu esa nafaqat yoshlarning ma'naviy olamini boyitadi, balki ularda mustahkam hayotiy tamoyillarni shakllantiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Ruziyeva, M. Y. (2020). About color symbols in folklore. *Journal of critical reviews*. ISSN-2394-5125 VOL, 7.
2. Ruziyeva, M. Y., & Aslonova, S. S. (2021). Theoretical and Practical Foundations of Teaching Folklore In Primary School. *Middle European Scientific Bulletin*, 10.
3. [Lyro-epic literary fairy tales in uzbek children's literature](#)
MY Ruziyeva, S Lobar
4. Yoqubovna, R. M. (2017). Expression of Attitude to Colors in Turkic National Ritual Songs. *ANGLISTICUM. Journal of the Association-Institute for English Language and American Studies*, 6(1), 54-68.
5. Yokubovna, R. M. (2020). About color symbols in folklore. *JCR*, 7(17), 461-466.
6. Ruziyeva, M. Y., & Lobar, S. (2023). Lyro-epic literary fairy tales in uzbek children's literature.
7. Bahrievna, P. N., & Ro'ziyeva, M. Y. (2023). Reforms and Innovations in the Educational System in Uzbekistan. *American Journal of Public Diplomacy and International Studies (2993-2157)*, 1(6), 47-51.
8. Ro'ziyeva, M. Y. (2020). COLOR SYMBOLISM IN UZBEK FOLKLORE. *Theoretical & Applied Science*, (5), 277-284.
9. Ruziyeva, M. Y. (2022). SYMBOLISM OF MYTH, SYMBOL AND COLOR. *Ann. For. Res*, 65(1), 2719-2722.
10. Ruziyeva, M. (2016). Colour and its psychoanalytical interpretation in folklore. *Язык и культура (Новосибирск)*, (23), 127-130.
11. Ro'ziyeva, M. Y. (2020). Color symbolism in Uzbek folklore. *ISJ Theoretical & Applied Science*, 05 (85), 277-284.
12. Toymurodov, A. (2023, December). MODERN INTERPRETATION OF PSYCHODIAGNOSTICS AND PSYCHOCORRECTION OF EXTREME SITUATIONS. In *INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE" SCIENTIFIC ADVANCES AND INNOVATIVE APPROACHES"* (Vol. 1, No. 5, pp. 71-79).
13. Toymurodov, A. (2023). BASICS OF PROVIDING PSYCHOLOGICAL SERVICES TO MILITARY PERSONNEL. *Академические исследования в современной науке*, 2(24), 148-152.
14. Uzbekistan, B. Qualitative properties and imagery of Colors.
15. Ro'ziyeva, M. Y. (2021). O'qish darslarida fasllar bilan bog'liq matnlar va ularning ahamiyati: DOI: 10.53885/edinres. 2021.86. 66.011 Ro 'ziyeva MY, Boshlang 'ich ta'lim nazariyasi kafedrasini mudiri, ffd (PhD) Madinabonu Xayrulloeva, BuxDU, boshlang'ich ta'lim yo'nalishi 4 kurs talabasi. In *Научно-практическая конференция* (pp. 23-24).
16. Ro'ziyeva, M. (2021). FOLKLORSHUNOSLIKDAGI YANGI BOSQICHLAR VA ULARNING TA'LIM JARAYONIDAGI AHAMIYATI: Mohichehra Ro'ziyeva, BuxDu Boshlang'ich ta'lim nazariyasi kafedrasini mudiri, PhD, dotsent. In *Научно-практическая конференция* (pp. 21-22).